

הצעת פתרון – בחינת הבגרות באזרחות

ק"ץ 2013 – שאלון 175, 034204

הצעת הפתרון הבחינה באזרחות נכתבה על-ידי צוות מורי האזרחות בבתי הספר של קידום.

הפתרונות המופיעים בהצעת פתרון זו מובאים בתמצות בלבד. יש לפרט ולהרחיב כל אחד מהם בהתאם לדרישות הבחינה.

פרק 1

שאלה מספר 1

א. סוג העבריינות הפלילית שבא לידי ביטוי במעשה של הנוסעת הוא "עבריינות פלילית אידיאולוגית".

הצגת מושג: מעשה שנעשה בניגוד לחוק ו/או שיש בו סכנה למדינה או לחברה, שנעשה על ידי האזרח. העבירה נעשית מטעמים של השקפת עולם / דת / פוליטיקה (ולא למען רווח אישי / תועלת פרטית). ישנם שני סוגים של עבריינות אידיאולוגית – אי ציות לחוק מטעמי מצפון ועבריינות אידיאולוגית פוליטית.

הסבר: בקטע, הנוסעת העלתה את הכלכלב שלה למחלקת הנוסעים בניגוד לחוק, זאת במטרה להביע מחאה כנגד החוק. לטענתה בעלי חיים בכלל וכלבים בפרט סובלים כאשר הם נמצאים בתא מטען חשוך ורחוקים מהבעלים שלהם. כך בקשה הנוסעת על ידי מעשה עבריינות לתת ביטוי להשקפת עולמה.

ב. הזכות שנפגעה היא **הזכות לחירות התנועה**:

הצגת מושג: לכל אדם יש זכות לנוע בחופשיות ממקום למקום. ניתן להגביל את הזכות או לצמצם את חופש התנועה של אדם רק בצו של בית משפט או במסגרת החוק. דוגמאות להגבלת חופש התנועה: כליאה, מעצר בית, עיכוב יציאה מהארץ, אשפוז בכפייה או איסור כניסה לשטח פרטי או צבאי.

הסבר: הנוסעים חשבו שהכלבלב נגוע במחלה מדבקת ומסוכנת ולכן חששו לחייהם. חברת התעופה לא אפשרה לנוסעים לצאת מהמטוס ולהתרחק מהכלבלב ולכן פגעה בזכותם לחופש תנועה.

שאלה מספר 2

א. סוג הלאומיות שבא לידי ביטוי בתפקידה של הספרייה הלאומית הוא **לאומיות אתנית**.

הצגת מושג: הגדרת הזהות הלאומית (הרצון לחיות כעם) מבוססת על מאפיינים אתניים משותפים: כמו מוצא, היסטוריה, מסורת ושפה משותפת יותר מאשר על מאפיינים פוליטיים כמו אידיאולוגיה וערכים משותפים.

הסבר: הספרייה הלאומית עוסקת בשימור מסמכים בעלי קשר למורשת של העם היהודי. אחת הדוגמאות לכך היא רכישת כתבי יד יהודים עתיקים שהתגלו באפגניסטן. פעילותה של הספרייה הלאומית היא ביטוי להיותה של מדינת ישראל מדינת לאום אתנית, מדינה המבוססת על מאפיינים אתניים כגון ההיסטוריה, התרבות והדת היהודית.

ב. הזכות אותה מממש אדם הפונה לספרייה היא **זכות הציבור לדעת**:

הצגת מושג: זכותו של כלל הציבור לצרוך, לקבל ולהחליף מידע בנושאים שונים ומגוונים. האזרח עושה זאת על ידי דרישתו ועל ידי קבלת מידע ממקורות שונים (המדינה / תקשורת / אחר) זאת על מנת שיוכל לנהל את חייו ולעשות בחירות נכונות / שקולות. הזכות מוגבלת כאשר מדובר על מידע פרטי או מידע מסווג מהבחינה הביטחונית.

הסבר: הספרייה מאפשרת לכל אדם המעוניין לעיין במסמכי הספרייה באופן חופשי על ידי פנייה לאתר האינטרנט של הספרייה. כך באה לידי ביטוי זכותו של הציבור לקבל מידע בנושאים שונים, ובמקרה זה בחומרים המצויים בספרייה הלאומית.

פרק 2

שאלה מספר 3

עיקרון הפלורליזם – ריבוי דעות. הכרה של השלטון בכך שהעם מורכב מקבוצות שונות זו מזו בהשקפת עולמן, בשגרת חייהן ובאינטרסים האישיים שלהן. בזכות ההכרה כל קבוצה יכולה להביע את השקפת עולמה באופן חופשי ולשמור על האינטרסים שלה.

שאלה מספר 4

נציב תלונות הציבור: בעל תפקיד זה בודק תלונות שהגישו אזרחים, המרגישים כי נפגעו כתוצאה ממעשים או מחדלים של אחת הרשויות או של אחד הגופים הציבוריים. במקרים אלה עורך הנציב בדיקה, מפרסם דו"ח וממליץ לרשויות איך לטפל בעניין. במדינת ישראל מתפקד מבקר המדינה גם בתפקיד נציב תלונות הציבור.

שאלה מספר 5

התנאים לקבלת אזרחות על פי **חוק האזרחות בישראל** הם:

תנאי ראשון: מכוח חוק השבות - כל מי שחל עליו חוק השבות (יהודי, אשתו, בנו ונכדו) שהגיע לישראל והביע כוונה אמיתית להשתקע בה, זכאי לאזרחות ישראלית.

תנאי שני: התאזרחות מכוח ישיבה בארץ - תושבים לא-יהודים שחיים באופן קבוע במדינת ישראל (ורשומים במרשם האזרחים) זכאים לאזרחות, לפי הפירוט הבא: האוכלוסייה שחיה בשטח ישראל לפני 1948 והיו נתיני המנדט הבריטי וצאצאיהם, בתנאי שלא עזבו את ישראל בין 1948 ל-1952 וצאצאיהם. בתיקון משנת 1980 ניתנה אזרחות גם לאלו שעזבו וחזרו ומאז חיים בישראל וצאצאיהם. בכל נסיבות אחרות, עצם החיים בישראל אינם מקנים זכות לאזרחות.

תנאים נוספים לקבלת אזרחות ישראלית: מכוח הלידה, מכוח ההענקה, מכוח הליך ההתאזרחות.

שאלה מספר 6

האחריות הממשלתית המשותפת: אחריות של הממשלה, בפני הכנסת, על פעולותיה והחלטותיה. בנוסף, כל שר בממשלה חייב לפעול על-פי החלטות הממשלה שהתקבלו בה לאחר דיון והצבעה.

שאלה מספר 7

אפליה פסולה - מדיניות או מתן יחס שונה לאנשים שאין ביניהם הבדל, או שההבדל (השונויות) ביניהם אינו רלוונטי לאותו עניין. על כן, יחס שאינו שוויוני איננו מוצדק במקרה זה.

שאלה מספר 8

דמוקרטיה כערך (נקראת גם דמוקרטיה כהשקפת עולם וכאורח חיים או דמוקרטיה מהותית): משמעותה, דמוקרטיה כהשקפת עולם וכאורח חיים פירושה מערכת ערכים שבמרכזה האדם, המושתתת על עקרון זכויות האדם. במסגרת הגדרה זו השלטון רואה את עצמו מחויב בראש ובראשונה לשרת את האזרח.

בהכרזת העצמאות של מדינת ישראל, בחלקה השני של ההכרזה, יש דגש על הגדרת האופי הדמוקרטי של המדינה. בחלק זה מובטחות בין השאר הזכויות הטבעיות לכלל אזרחי המדינה ביניהן: הזכות לחופש דת מתוך הבטחת השמירה על המקומות הקדושים לכל הדתות והזכות לשוויון הנכללת בתוכן ההכרזה במסגרת הבטחת שוויון זכויות חברתי ומדיני לכלל אזרחי המדינה ללא הבדל דת גזע ומין. הבטחת זכויות האדם והאזרח מבטיחה את קיומה של הדמוקרטיה כערך, כלומר כמדינה שבמרכזה קיים האדם ובמסגרתה מעניק השלטון לאדם את הזכויות הטבעיות מעצם היותו אדם.

שאלה מספר 9

עיקרון הפרדת הרשויות: במשטר דמוקרטי יש לחלק את סמכויות החקיקה, הביצוע והשפיטה בין שלוש רשויות נפרדות שכוחן וסמכויותיהן מוגבלים, והן מרסנות אחת את השנייה. המטרה של הפרדה זו היא: למנוע את ריכוז הכוח בידי גוף שלטוני אחד, להבטיח את השמירה על זכויות האדם והאזרח וכן למנוע את עריצות השלטון.

שאלתה היא שאלה שחבר כנסת מציג בפני שר בממשלה. השאלה חייבת לעסוק בתחום עיסוקו של המשרד שעליו ממונה השר. כמו כן השאלתה מחייבת את השר להעניק תשובה ראויה. השאלתה מאפשרת לחברי הכנסת לקבל מידע על החלטות ופעולות של הממשלה ובאמצעות זו לפקח על פעילותה. השאלתה היא מנגנון יעיל במסגרתו מרסנת ומפקחת הרשות המחוקקת (הכנסת) על הרשות המבצעת (הממשלה), וכך היא מקיימת את עיקרון הפרדת הרשויות.

פרק 3

שאלה מספר 10

עיקרון שלטון העם: עיקרון דמוקרטי שלפיו ציבור האזרחים בכל מדינה הוא הריבון (= מקור הכוח). ציבור זה כולל את סך כל האזרחים החיים במדינה, השונים זה מזה במינם, בדעותיהם, בהשקפת עולמם ובדתם. ניהול ענייני המדינה מתבצע על-ידי ציבור האזרחים באמצעות נציגים הנבחרים על-ידו.

הסבר: כותבת הקטע מדגישה בדבריה את זכותה, נכונותה ומחויבותה לקחת חלק בתהליך הבחירות לכנסת ישראל. היא מציגה למעשה את הזכות לבחירה כערך חשוב בדמוקרטיה במסגרתו האזרח בוחר את השלטון ומעניק לו את הכוח לשלוט. בכך מדגישה הכותבת את עיקרון שלטון העם לפיו העם הוא מקור הכוח במדינה, הבא לידי ביטוי באמצעות הנציגים אותם הוא בוחר.

שאלה מספר 11

הסדר הסטטוס קוו: מושג שנעשה בו שימוש להגדרת היחסים בין דתיים לחילוניים בישראל. ראשיתו ערב הקמת המדינה, כשראשי היישוב הבטיחו לנציגי הציבור החרדי כי במדינה שתוקם יישמר המצב הקיים בארבעה תחומים:

- **תחום הנישואין והגירושין:** נקבע כי יערכו על-פי ההלכה היהודית בלבד ובחסותה של הרבנות הראשית בישראל.
- **ערך השבת:** נקבע איסור עבודה בשבת במוסדות הממלכתיים וכן בקרב היהודים בכלל.
- **שמירת כשרות:** הובטחה שמירת הכשרות בכל המוסדות הממלכתיים.
- **תחום החינוך:** נשמרו מסגרות חינוך נפרדות לזרמים השונים ביהדות. לדוגמה: חינוך נפרד לזרם החרדי של אגודת ישראל.

כותבת הקטע מתנגדת לקיומו של הסדר הסטטוס קוו. לטענתה יש להפריד בין ענייני המדינה במישור הציבורי לבין הדת היהודית. הכותבת עוסקת בשני תחומים: בנושא נישואין וגירושין יש להכיר לדעתה בנישואים שלא נערכים על פי המסורת היהודית, ובנושא השבת, לדעתה יש לאפשר לתחבורה ציבורית, דוגמת רכבת ישראל, לפעול בשבתות באופן חופשי.

שאלה מספר 12

מדינה דתית לאומית: מדינה דמוקרטית, דתית ציונית. צביונה הדתי של המדינה יתבסס על ההלכה היהודית, ועל כן יש לשלב מחוקי התורה והמשפט העברי בחוקי המדינה ובעיצוב צביונה. יש מקום מרכזי להלכה בחיים הציבוריים (בפרהסיא), אך ההתערבות אינה קיימת בחיי הפרט. במדינה יהיה רוב יהודי. הנושא המרכזי בגישה זו הוא קיום פשרה – בין הציבור הדתי לבין הציבור החילוני, המאפשרת חיים משותפים.

העמדה בקטע התומכת בגישה זו באה לידי ביטוי בקיומן של מפלגות המבקשות לשמור על היהדות כערך מרכזי במדינה ויחד עם זאת לקיים פשרה עם הציבור החילוני החי במדינה. דוגמא לכך היא התנגדות מפלגות אלה לשינוי "חוק איסור גידול חזיר", מתוך מטרה לשמור על החקיקה היהודית במדינה ובמקביל לפעול במטרה לשלב את כלל הציבור, החילוני והדתי, במסגרת השרות בצבא. זאת מתוך מטרה לשמור על השוויון האזרחי בין המגזרים. כך יתאפשר לקיים ערכים דמוקרטיים במדינה בשילוב שמירה על ערכים יהודיים ולקיים מסגרת משותפת על ידי עשיית פשרות במערכת היחסים בין המגזר היהודי דתי והיהודי חילוני.

פרק 4

שאלה מספר 16

ציון: הסמכות הבאה לידי ביטוי בקטע היא **סמכות החנינה** של נשיא מדינת ישראל.

הצגת מושג: סמכות החנינה מוענקת לנשיא המדינה. סמכות זו מאפשרת לנשיא לחון (לשחרר ממאסר), להקל בעונשם של אסירים או להמיר (להחליף) את עונשם. זאת בהתאם לשיקול דעתו.

הסבר: בקטע המיר הנשיא את עונשה של אסירה ממאסר בפועל לעבודות שירות. זאת בתוקף סמכותו לחון אסירים.

שאלה מספר 17

ציון: זכות העובדים שנפגעה לטענתם היא **הזכות לפרטיות**.

הצגת מושג: זכותו של אדם לחיות את חייו ללא חשיפה. זכות זו מגינה על האדם מפני חדירה פיזית (לביתו), לחפציו, לגופו) וגם מפני איסוף מידע או פרסום מידע הקשור בו. הגבלת הזכות: ניתן לפגוע בזכות בשם הגנת החברה או המדינה (צווים בלתי חוקיים / חיפוש סמים, מסמכים, נשק במקום פרטי על פי חוק).

הסבר: הנהלת האוניברסיטה איפשרה לשוטרים לעיין בדואר האלקטרוני של העובדים שלה ללא ידיעתם והסכמתם. על מנת לבצע חיפוש כזה יש לבקש אישור מהעובדים, או לחילופין לקבל צוו מבית המשפט. היות וההנהלה לא נהגה כך או כך היא פגעה בפרטיותם של עובדיה.

שאלה מספר 18

ציון: הזכות עליה בקשה האקדמיה האמריקנית לקולנוע להגן היא **הזכות לקניין רוחני**.

הצגת מושג: זכותו של אדם לצבור רכוש, ולשמור על רכוש זה ברשותו, ללא סכנה שיילקח ממנו. **קניין רוחני** – המצאה או יצירה של אדם, שהזכויות עליה שייכות לו (זכויות יוצרים), כגון: פטנט, יצירה מוזיקלית, ספרותית או אמנותית, מחקר מדעי ועוד. הגבלת הזכות: למדינה מותר לפגוע בזכות הקניין של אדם אך ורק על פי חוק. (תשלום מסים, הפקעת אדמות. ההפקעה מחייבת מתן פיצוי לנפגע, החרמת רכוש במטרה לשמור על ביטחון המדינה והחברה). **הסבר:** עריית חיפה בחרה בשם "אוסקר" לתחרות שקיימה ללא קבלת אישור מהיוצרים. תחרות "האוסקר" היא קניין רוחני של האקדמיה האמריקנית לקולנוע "סימן רשום וסמל מסחרי שלה" אם עירית חיפה רוצה להשתמש בשם "אוסקר" היא היתה צריכה לפנות לאקדמיה האמריקנית ולקבל אישור לשימוש בזכויות יוצרים.

שאלה מספר 19

הטענה: אני תומך ברעיון שיש לחייב בחוק כל הורה לחסן את ילדיו.

א. הזכות לחיים ולביטחון (שלמות הגוף): במצב הנוכחי ההורים הם אלו הקובעים אם לחסן את ילדיהם או לא. גם לילדים יש זכות מלאה לחיים בריאים ובטוחים. חובת המדינה לדאוג לבריאותם של ילדי המדינה. זוהי זכותו הטבעית של כל האדם להיות את חייו ללא פחד וחשש מפגיעה (גופנית, נפשית, פיזית, מילולית וכד') המסכנת את חייו, או פוגעת בשלמות גופו. חובתה של המדינה לספק לו את ההגנה הדרושה לשם כך, בעזרת: חוקים דוגמת החוק אותו חושבים לחוקק.

ב. עקרון שלטון החוק: קובע כי כלל האזרחים ומוסדות השלטון מחויבים לציית לחוק שנחקק בהליך דמוקרטי. כאשר המדינה תחוקק חוק כזה, כלל האזרחים יהיו חייבים לנהוג לפיו ולציית לו. לדעתי, ילדים לא צריכים להיות נתונים לקפריזות של הוריהם וחוק מעין זה יבטיח שכל ילדי המדינה יחוסנו.

הטענה: אני מתנגד לחקיקת חוק המחייב כל הורה לחסן את ילדיו.

א. הזכות הכללית לחירות: כל אדם נולד חופשי ונשאר חופשי כל ימי חייו ללא הבדל דת, גזע, מין וצבע עור. החופש ניתן מתוך ההכרה בכך שהאדם הוא יצור תבוני היכול לקחת החלטות שקולות בחייו. בהקשר לחקיקת החוק, החוק יכפה על הורים לקחת החלטה בניגוד לרצונם, דבר שפוגע בזכות הכללית לחירות.

ב. עיקרון הפלורליזם: על פי העיקרון המדינה מכירה בכך שהעם מורכב מקבוצות שונות. הכרה זו מאפשרת לכל קבוצה לבטא את הייחודיות שלה ולשמור על האינטרסים שלה. בהקשר לחקיקת החוק, המדינה תכפה על הורים השייכים לקבוצות שלא המתנגדות על פי אופן החשיבה שלהן לחיסון ילדים. כפייה בחקיקה תראה כי המדינה לא נוקטת במדיניות פלורליסטית, לא מכירה בריבוי דעות, ולכן החקיקה בנושא זה איננה ראויה.